

Specifika tramské pověsti

Jan Pohunek

Úvod

Při studiu českého trampingu jako subkultury je možné se opakovaně setkávat s tramskými vyprávěními různé povahy, která lze s jistými výhradami řadit do široké skupiny moderních pověstí.¹ Zpravidla jde o příběhy s fantastickými či alespoň mysteriozními prvky, které se vážou na tramské prostředí a mohou být přímo za *tramské pověsti* označovány i samotnými vypravěči. Tato stať shrnuje jednotlivá taková podání zaznamenaná převážně v rámci krátkodobého terénního sběru, který autor prováděl na podzim 2008 a v zimě 2009, a diskutuje jejich společné rysy, možnou kategorizaci a míru svébytnosti v rámci žánru.

Soubor podání uvedených v katalogu, který je připojen na konci článku, byl shromážděn různými způsoby a z různých zdrojů. Konkrétně šlo o nestandardizované rozhovory vedené s respondenty (převážně v Praze a okolí) a zaznamenávané na diktafon, různé formy elektronické komunikace (e-mailová korespondence, diskuzní fóra, instant messaging) a výběr z literatury, jak v tištěné, tak i v elektronické podobě (digitalizované texty, pasivní internetové stránky).

Pro uvedení podání v katalogu byla stanovena následující kritéria:

- 1) podání musí mít návaznost na tramské prostředí – týká se specifické činnosti tramských skupin, míst primárně trampy využívaných nebo přímo jednotlivých trampů; zařazena byla též podání, která byla za *tramskou pověst* výslovně označena vypravěčem.
- 2) nejsou zahrnuty memoráty, pokud se v nich nevyskytují mysteriozní prvky.
- 3) nejsou zahrnuta tramská literární díla se známým autorem. Výjimku je možné učinit tam, kde pravděpodobný autor textu své autorství popírá a trvá na jeho pravdivosti nebo v případě, kdy jej přímo označuje za zpracování obecně rozšířené pověsti.

Záznamy v soupisu jsou zestručněné a shrnující. Některá kratší podání bylo ale možné uvést v původním znění. Tyto přímé citace jsou odlišeny kurzivou a zachovávají všechny jazykové a pravopisné zvláštnosti zdroje. Slovesný folklor vázaný na lomy Amerika a zachycený autorem dříve² není pro značné množství zazname-

1 Otázkám vymezení žánru a jeho alternativních terminologických označení se podrobněji věnují např. HLŮŠKOVÁ, H.: *Moderné povesti – k doterajším výsledkom ich štúdia v zahraničnej folkloristike*. Slovenský národopis 49, 2001, č. 2, s. 174–184 nebo JANEČEK, P.: *Současné pověsti a jejich výzkum v moderní folkloristice*. Český lid 94, 2007, č. 3., s. 305–322.

2 POHUNEK, J.: *Lomy Amerika – Etnografie Země nikoho*. Rukopis. Postupová práce. Ústav etnologie FF UK. Praha 2006.

naných variant zahrnut v celé své šíři, neboť by v takovém případě posunul těžiště katalogu, který má být především přehledem informujícím o celkovém rozsahu tématu, příliš jedním směrem.

Sociální kontext trampingu

Tramping představuje svěbytné české hnutí, které se zrodilo krátce po první světové válce a vyznačovalo se spojením romantiky populárních filmů a románů z prostředí Divokého západu s tábornictvím a pobytem v přírodě, během něhož bylo akcentováno prožívání volnosti, přátelství a dobrodružství.³ Trampské hnutí si během 20. let 20. století získalo značnou oblibu zejména mezi městskou mládeží a vytvořilo specifickou subkulturu s vlastním slangem, symbolikou, módou, zvyky a hudební, výtvarnou i literární tvorbou.

Trampské hnutí nemá a nikdy nemělo obecně uznávanou organizační strukturu, která by sahala nad rámec jednotlivých trampských osad. Tuto decentralizaci trampingu, který je postaven především na přátelských svazcích a vědomí volné příslušnosti k širší skupině, je možné považovat za jeden z jeho výrazných rysů. Tramping lze navíc vnímat nejen jako způsob sdružování pevně vymezené skupiny osob, ale i obecněji jako způsob pobytu v přírodě. Některé projevy hnutí jej staví na hranici legality,⁴ na rozdíl od řady jiných subkultur mládeže je ale v současnosti v podstatě apolitické.⁵ Do postavení kontrakultury bylo tlačeno spíše v případech, kdy se jej většinová společnost, ať už za první republiky, nebo v mnohem větší míře za následných totalitních režimů, snažila omezovat.⁶

Některé aspekty trampingu, u kterých je možné předpokládat, že ovlivňují i charakter trampského folkloru, bych na tomto místě zvýraznil. Prvním z nich je fakt, že jde v podstatě o hnutí mládeže, avšak s dlouhou kontinuitou a dnes již zahrnující všechny věkové skupiny. Zadruhé, jde sice o hnutí převážně městské,⁷ většina jeho aktivit se ale odehrává mimo města, přičemž preferována jsou romantická, odlehlejší místa. Zatřetí, pro trampské hnutí je příznačná poměrně rozvinutá sebereflekující umělecká tvorba, a to včetně např. literárních soutěží.⁸ Začtvrté, velká část trampování probíhá v malých skupinách nebo i osamoceně, avšak různé skupiny se občas

3 Ke zrodu a vývoji prvorepublikového trampingu viz např. HURIKÁN, B.: *Dějiny trampingu*. Praha 1990; WAIC, M. – KÖSSL, J.: *Český tramping 1918–1945*. Praha – Liberec 1992; KRŠKO, J.: *Mezi-válečný tramping na Rakovnicku*. Rakovník 2008.

4 ALTMAN, K.: *Jak někteří trampaí*. In: Pospíšilová, J. (Ed.): *Rajče na útěku. Kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*. Brno 2003, s. 259–261.

5 Ke složitější situaci před 2. světovou válkou viz WAIC, M. – KÖSSL, J.: c. d., s. 46–49.

6 K poválečné historii viz KUČEROVÁ, B.: *Tramping po roce 1945*. Rukopis. Diplomová práce. Kate-dra kinantropologie a humanitních věd FTVS UK. Praha 1997.

7 ALTMAN, K.: c. d., s. 259–260.

8 Podrobnější přehled konkrétních aktivit podává např. KUČEROVÁ, B.: c. d., s. 25 a dále.

setkávají, ať už v rámci větších společenských událostí (potluchy, koncerty), nebo náhodně a existuje vědomí všeobecné trampské sounáležitosti.

Pokus o kategorizaci materiálu

Soupis sebraných motivů jsem pracovní rozdělení do pěti kategorií podle charakteru a dramatického významu centrálního prvku, kolem kterého je vyprávění vystavěno.

První z kategorií (A) je pověst centrována na konkrétní pojmenovanou postavu, obvykle záhadného škůdce, jehož výskyt může být vázán na nějakou oblast. Hlavní popisovaná postava má obvykle některé kodifikované atributy, které se však mohou v detailech lišit, a může aktivně vystupovat v různých situacích.

Druhá kategorie (B) je obdobná, hlavní roli zde ale hraje konkrétní místo, na kterém se odehrávají nevysvětlitelné události. Takovou událostí může být samozřejmě i např. výskyt škůdce z první kategorie, obě skupiny motivů se však nepřekrývají zcela, příběhy vázané k místu i k postavě mohou nabývat různých variant samostatně. V takových případech jsem do kategorie B řadil ta podání, kde se popisovaný jev odehrává vždy stejným způsobem, a týká-li se nějaké postavy, vystupuje tato pravidelně jen v jedné situaci a je spíše pasivní.

Třetí kategorii (C) představují jednorázová setkání s tajemnem, popisující nezvyklý, spolehlivě nevysvětlitelný zážitek. Dramatický prvek tu není akcentován výskytem známé postavy nebo situováním události na výrazné místo, ale důrazem na osobní, neopakovatelnou rovinu prožitku. Popisovaný zážitek může vyprávěč označovat za něco, co se stalo přímo jemu nebo některému z jeho přátel.

Čtvrtou kategorií (D) jsou převzatá historická podání o trampských místech nebo událostech. V podstatě jde o obdobu druhé kategorie, ale popisované jevy jsou více mundánního charakteru a je možné je považovat za zkreslené faktické informace. Namísto napětí vyvolaného přítomností záhady navozuje takové vyprávění spíše romantickou náladu.

Poslední, pátou kategorií (E) jsou příběhy ryze humorné. Jejich hlavním rysem je skutečnost, že neusilují o věrohodnost a obsahují absurdní prvky, které někdy přímo parodují známá *vážná* vyprávění.

Skladba motivů a jejich možný původ

Patrně nejvýraznější skupinou motivů mezi sebranými podáními jsou ty, které se týkají nezvyklých, někdy nebezpečných a nadpřirozených jevů, s nimiž je možné se teoreticky na trampském vandru do konkrétních míst či oblastí setkat. Tato místa jsou odloučená (lesy, skalní převisy, opuštěné lomy...) a využívána převážně trampedly (sruby, tábořiště), žádná ze zachycených trampských mysteriózních pověstí se např. neodehrává v městském prostředí. Zřetelná je zde souvislost se dvěma folklorními

jevy vyskytujícími se u mládeže obecně, totiž *legend trippingem* a *pověstmi táborových ohňů*.

Legend tripping („výlety za pověstmi“) je možné definovat jako rituál teenagerů prokazujících svou nebojácnost skupinovou návštěvou nějakého místa, které je považováno za výjimečné a tajemné (včetně možného výskytu nadpřirozených jevů), vyprávějí se o něm pověsti a je v komunitě dobře známo. Častými doprovodnými jevy klasického, podrobně popsaného anglosaského teenagerského legend trippingu je pití alkoholu a další zakázané činnosti, na místo se zpravidla cestuje autem. Návštěvníci se mohou chovat, jako by legenda byla pravdivá, a pokoušejí se provokovat případného ducha místa. Pověsti o důsledcích takové činnosti dále narůstají, i když se během jednotlivých návštěv ve skutečnosti nic nestane.⁹ Tyto výpravy na tajemná místa, které mají charakter iniciačních zážitků spojených s prokazováním vlastní nebojácnosti, se poprvé výrazně objevují u hochů na prahu adolescence, ale vyskytují se i u následujících věkových kategorií mládeže.¹⁰

Pověsti táborových ohňů představují další skupinu vyprávění dětí a mládeže. Obvykle se vztahují přímo k okolí dětského letního tábora. Často v nich vystupují postavy typu duchů, netvorů a vrahů, které bývají konkrétně pojmenované a mívají své specifické charakteristiky (např. původ, podobu, obvyklé činnosti). Táborníci, zvláště ti, kteří jsou na takovém táboře poprvé, bývají vlivem odloučení a kontaktu s neznámým prostředím znepokojeni až vystrašení, což pro podobná vyprávění představuje vhodnou živnou půdu. Příběhy jsou brány vážně a podporovány i staršími jednotlivci a vedoucími, kteří je mohou využívat jako prostředek sociální kontroly nebo motiv ve výchovných hrách.¹¹ Jedna z možných interpretací naznačuje souvislost takových příběhů s charakterem letního tábora jako totální instituce, v níž je poměrně stejnorodá skupina osob oddílná od běžného života a podřízena soustavě formálních pravidel prosazovaných odlišnou skupinou vedoucích (u jiných podobných institucí např. učitelů, vězeňských dozorců apod.).¹²

V případě trampingu splňují charakteristiku legend trippingu asi nejlépe pověsti, které se týkají lomů Amerika u Karlštejna. Oblast těchto částečně opuštěných lomů spojených štolami¹³ byla navštěvována trampy přibližně od konce 50. let 20. století a získala si v tomto ohledu celorepublikovou proslulost. Vstup na místo byl zakázán, probíhaly zde policejní kontroly motivované jak četnými úrazy a poškozováním ma-

9 BRUNVAND, J. H.: *Encyclopedia of Urban Legends*. Santa Barbara 2001, s. 238–239.

10 TUCKER, E.: *Tales and legends*. In: Sutton-Smith, B. – Mechling, J. – Johnson, T. V. – McMahon, F. R. (Eds.): *Children's Folklore – A Source Book*. Logan 1999, s. 205–208.

11 TUCKER E.: c.d., s. 205–208.

12 MECHLING, J.: *Children's folklore in residential institutions. Summer camps, boarding schools, hospitals and custodial facilities*. In: Sutton-Smith, B. – Mechling, J. – Johnson, T. V. – McMahon, F. R. (Eds.): *Children's Folklore – A Source Book*. Logan 1999, s. 273–275, 278.

13 K původu a historii komplexu viz např. KROTIL, K. – FRYHAUF, M. – DEZORT, M.: *110. výročí zahájení těžby. Lomy Mořina. 1891–2001*. S.I. 2001.

jetku, ke kterým zde docházelo, tak i obecnou šikanou uplatňovanou komunistickým režimem vůči trampingu, což na druhou stranu dodávalo výpravám na Ameriky příchut' *zakázaného ovoce*. Častou postavou zdejších pověstí, týkajících se různých podivných událostí a místa samotného, je Hagen, nepolapitelný fantom štol mající souvislost s druhou světovou válkou (nejčastěji německý voják nebo jeho duch), který návštěvníkům škodí. V jedné ze štol, tradičně přezdívané *Hagenova*, visí gong a kolejnice, původně těžební signalizační zařízení. Hagen se zde měl oběsit či tu měl zabít své oběti, pro toho, kdo na ni zazvonil, si měl okamžitě nebo s různým časovým odstupem přijít. Zvonění na kolejnici bylo tradiční trampskou zkouškou odvahy.¹⁴

Pověsti o lomech Amerika a Hagenovi jsou svou pestrostí a rozšířením, které přesáhlo hranice tramské subkultury, patrně výjimečné. Ostatní obdobné postavy škůdců (v katalogu např. A2, A7, A9) mají blíže k pověstem táborových ohňů omezeným na jednu komunitu. Model jejich vzniku v rámci totální instituce¹⁵ nelze na trampingu pro jeho rovnostářství plně aplikovat a osobně se mi zdá být příliš redukcionistický – vyprávění s nadpřirozenými a hororovými prvky jsou ostatně mezi mládeží obecně běžná.¹⁶ Je ale možné uvažovat o vzájemné výměně motivů, protože mezi trampy a dětskými oddíly existuje řada personálních propojení a tramské prostředí samozřejmě není jediné, v němž se trampové pohybují.

Tradiční místní pověsti, které se vážou k lokalitám navštěvovaným trampy, jim mohou být částečně známy, zdá se však, že šanci být akceptovány nad rámec prosté znalosti z literatury mají především pověsti démonologické (srov. B10, C7), které je možné použít s podobným dramatickým efektem jako jejich moderní obdoby. V některých případech je možné rozpoznat konkrétní motivy, které se vyskytují v tradičních pověstech, jsou ale přesazeny do tramského prostředí (A6, C2, snad i role Rolničky jako ženské postavy lákající lidi ke srázům, srov. např. s poberounskou krajobnou pověstí *Lesní panna v lomu na Lísku*¹⁷).

U jiných je možné identifikovat též témata, která jsou příznačná pro moderní pověsti a jsou běžná i mimo tramské prostředí. Jde např. o E1 (*Brdští panteři*), parodické podání pověstí o uprchlých velkých šelmách,¹⁸ nebo pověsti spjaté s železnicí

14 Širší shrnutí viz POHUNEK, J.: *Lomy Amerika – Etnografie Země nikoho*. Český kras XXXIII, 2007, s. 44–55, podrobněji pak POHUNEK, J.: *Lomy Amerika – Etnografie Země nikoho*. Rukopis. Postupová práce. Ústav etnologie FF UK. Praha 2006. Též viz JANEČEK, P.: *Černá sanítka a jiné děsivé příběhy. Současné pověsti a fámy v České republice*. Praha 2006, s. 57–63 a LUFFER, J.: *Katalog pověstí Berounska a Hořovicka*. Minulosti Berounska. Sborník státního okresního archivu v Berouně 6, 2003, s. 223–224, 228.

15 Viz MECHLING, J.: c.d., s. 273–275, 278.

16 ŠRÁMKOVÁ, M.: *Vyprávění ve městě jako specifický druh narace*. Národopisná revue 12, 2002, č. 4, s. 200.

17 LUFFER, J.: c.d., s. 255.

18 Srov. BRUNVAND, J. H.: c.d., s. 34–35; JANEČEK, P.: *Černá sanítka – druhá žeň*. Praha 2007, s. 99–101.

B1 a B2. Zde využívaný motiv *mrtvého vlaku* je světově rozšířený,¹⁹ v tramském folkloru se objevuje mimo uváděných příkladů též třeba v povídkách věnovaných lomům Amerika²⁰ nebo stejnojmenné písni skupiny Hoboes, kde je ale vnímán především symbolicky. Vyprávění shrnutá pod záznamem B7 (*Nacistické dokumenty v Beskydech*) jsou odrazem častých obecně rozšířených moderních pověstí a konspiračních teorií o pokladech a tajemstvích nacistického Německa. Do spektra ostatních tramských mysteriózních pověstí ostatně dobře zapadají svou vazbou na konkrétní, někdy odlehlá místa, která je možné na výletě navštívit a která jsou opředená tajemstvím a nebezpečím.

Příležitost vyprávění

Otázka funkce tramské mysteriózní pověsti ve folkloru této subkultury nemá jednoznačnou odpověď. Výše nastíněné spojitosti s legend trippingem a pověstmi táborových ohňů sice pomáhají některé motivy charakterizovat jako celek, ale tramské prostředí má vlastní specifika, která obecný kontext mění.

Vyprávění probíhá obvykle ve skupinách přátel, kteří spolu pravidelně tráví volný čas, přičemž skladba skupiny se však může průběžně obměňovat a jednotlivé skupiny se setkávají. Tyto změny a setkání nabízejí možnost vzájemně prezentovat vlastní specifika včetně folklóru. Časté je vyprávění *strašidelných pověstí* novým členům tramských osad, nejlépe dívkám,²¹ přičemž dramatický efekt se pohybuje mezi ryzím horrorem, kanadským žertem (srov. A5, B3) a čistým humorem či parodií. Pověst může udržovat při životě ale i samotná skutečnost, že dodává místům navštěvovaným trampy romantický prvek, který je v podstatě kladně hodnocen a napomáhá utváření jeho identity, a to i když není vyprávění nezbytně považováno za věrohodné.

Témata, která jsou pověstem vlastní, jsou rovněž zpracovávána v rámci tramské literární a hudební tvorby, čímž mohou dosáhnout značného rozšíření. Tramping je subkulturou, která sama sebe tímto způsobem hojně sebereflektuje, existují např. hudební a literární soutěže, které se zaměřují pouze na díla související s trampingem. Reflektována je i sama existence specificky tramských pověstí. Motivy z nich převzaté, stejně jako pokusy vytvořit obdobné příběhy zcela nové, se v tomto kontextu pravidelně objevují.²² V podstatě jde o jakýsi tramský folklorismus. Za *autorské*

19 Srov. např. REEVY, T.: *Ghost Train! American Railroad Ghost Legends*. Lynchburg 1998.

20 Např. WWW7b; BRUTUS, J. B.: *Mrtvý pantograf*. Krasová depese 1/1994, s. 37–38.

21 „Po vyprávění podobných historek večer u ohně se tak do noci nese cvakání zubů vystrašených greenhornů a příslušnice něžného pohlaví se ke starým mazákům příjemně tisknou.“ (WWW1: ID Kameňák, 7. 12. 2008).

22 Srov. např. FRIČ, J. B.: *Hagen*. In: Spurná, I. a kol. (Eds.): *Trapsavec – almanach 25. ročníků tramské literární soutěže*. Praha 2001, s. 21; ČAPEK, R.: *Noc a vítr*. In: XXXIII. *Trapsavec* 2007. Sborník tramské literární soutěže. Praha 2007, s. 17–18.

pověsti, které jsou nově vymyšleny konkrétním tvůrcem, ale pro dosažení většího dramatického efektu označovány za obecně rozšířené, je snad možné považovat např. B5, C3 a C4, kde je navíc pravděpodobně autorem i stejná osoba nebo skupina trampů.

Značná část zachycených vyprávění je prohlašována přímo za zážitky vlastní (C1, C2, C8, C10) nebo konkrétních osob, které vypravěč blíže zná (C5, C6, C7, C9). V některých případech je zde patrná snaha vnímat zvláštní, teoreticky přirozeně vysvětlitelný zážitek romantizujícím způsobem tíhnoucím k nadpřirozenu (C1, C8, C9, C11, C12), ani jedno možné vysvětlení však nebývá vypravěčem určováno jako definitivní a nechává prostor fantazii posluchačů. Obdobně je tomu u příhod přirozeně vysvětlitelných obtížně (C5, C10), kdy vypravěč může přiznávat, že mohlo jít o šálení smyslů, ale toto tvrzení dodává spíše proto, aby si nad příběhem udržel odstup a posílil tak svou věrohodnost a tím v podstatě i věrohodnost příběhu. Striktní požadavek hodnověrnosti, který bývá někdy uváděn jako příznačný pro moderní pověsti,²³ se zde nemusí vyskytovat.

Taková vyprávění, která vycházejí z osobních zážitků či autorské fikce a v podstatě nemají variace, je možné spíše zahrnout mezi proto-pověsti.²⁴ V některých případech lze uvažovat i o tom, že zdánlivě fiktivní příběh byl odvozen od skutečné události, která se stala třetím osobám, ale byla ústním podáním výrazně pozměněna. Týká se to například vyprávění o nevyjasněných tragických úmrtích (B9, B12, B13), ke kterým na několika tramských tábořištích skutečně došlo. Zmínit je v tomto kontextu možné např. smrt trampa na srubu Kačabača na Kokořinsku²⁵ nebo vraždu tří trampů v Českosaském Švýcarsku v roce 1987.²⁶ Tato souvislost ale může být jen volná, vyprávění, které by se týkalo přímo těchto doložitelných událostí se mi dosud nepodařilo zachytit.

Závěr

Tramské prostředí se patrně, alespoň na základě materiálu shromážděného v rámci této sondáže, vyznačuje mimo jiné i svébytnou skladbou té části slovesného folkloru, kterou lze zařadit mezi moderní pověsti. Výrazný je podíl motivů příznačných pro mládež, které jsou ale šířeny i osobami staršími. Silná je i vazba na konkrétní místa či oblasti, které trampové navštěvují. Žánr tramské mysteriózní pověsti je alespoň částečně reflektován jako součást trampingu i trampy samotnými a může být jako takový literárně zpracováván či záměrně dále rozvíjen jako folklorismus.

Vzhledem k omezenému rozsahu sondáže, jejímž hlavním cílem bylo získat re-

23 Srov. SCHNEIDER, I.: „*Contemporary legends*“ *medzi mýtom a realitou*. Slovenský národopis 49, 2001, č. 2, s. 164.

24 K definici BRUNVAND, J. H.: c.d., s. 336.

25 WWW9.

26 WWW8: ID Will99 a Tsoh.

prezentativní průřez relevantním materiálem, ale zůstávají některé otázky otevřené. Část motivů byla zachycena jen náznakově a nelze tak plně podchytit jejich rozšířenost, variabilitu a kontext. Navíc jde z velké většiny o podání recentní, podoba této části tramského slovesného folkloru např. v prostředí prvorepublikového trampingu je dosud prakticky neznámá.

Katalog

A – KONKRÉTNÍ POSTAVY

A1 Rolnička:

„Doslechla jsem se, že v okolí Ameriky se má objevovat Rolnička a má si vybírat toho, kdo jde poslední a cinkají mu řemínky na usárně...“²⁷

„Rolnička měla být zjevení, které mělo útočit na lidi, co jim něco cinkalo na báglu. Slyšel jsem o ní kdysi od několika lidí, ale nevím, kde se tohle mělo dít.“²⁸

Na Velké Americe se zjevuje v podobě ženské postavy, která zvoněním láká lidi ke srázům. Nějaký mlžný přízrak tam byl jednou i skutečně spatřen, respondentův kamarád přespával se svou dívkou v okně štol, ta uviděla mlžné ženské zjevení jakoby v závoji a cítila chlad, po probuzení jejího partnera přízrak zmizel.²⁹

Pozn.: Motiv je využit v povídce D. Kaifoše, kde zjevení Rolničky a její zvonění probudí lepší já v trampech, kteří se špatně chovají ke kamarádovi. Jeden z nich ji však pronásleduje se zlými úmysly a zřítí se přitom do lomu.³⁰

A2 Kožeňák

„A tu Brdskou historku o tom démonovi, co po nocích obchází tramské sruby a mezerama mezi kládami propichuje spící trampy dlouhou a rezatou jehlou už jsi slyšel?“³¹

Kožeňák byl někdo, kdo obcházel sruby se spícími trampy a objížděl klackem mezerami mezi kládami. Říkalo se mu tak, protože ho občas bylo vidět, jak někde stojí, dívá se a má dlouhý kožený kabát. Mohl to být nějaký šílenec.³²

Pozn.: Kožeňák se snad měl vyskytovat poblíž Kamenného Přívozu.³³

27 WWW1: ID Večernice, 09. 10. 2008.

28 WWW1: ID Jimmy, 22. 2. 2009.

29 Respondent č. 4.

30 WWW7a.

31 WWW1: ID Kameňák, 7. 12. 2008.

32 Respondent č. 2.

33 Respondent č. 2.

A3 Stopař

„Poznám z tajemných rečí trampov z okolia lesa, kde je schované tajné vojenské letisko na Sliači ... podivnú historku o trampovi čo si cestu lesom na svojich vand-roch značkuje namrvenou sádrou... Vraj svoju prvú sádru namrivil v Haďom údolí... Pokúsim sa dodať ďalšie fakty. Som mu na stope.“³⁴

Pozn.: Může jít o parodické či škádlivé vyprávění, kontext není zcela jasný.

A4 Pasáček

„Třeba na tom Vrahově potoce (prý) sídlí osoba zvaná Pasáček, kolem kterého se točí docela dost legend. Má to ale nějaké docela reálné jádro, neb to je člověk, který kdysi utopil rodinu ve Vltavě a postupně snad prodělal léčení (mluví se dokonce o otevření lebky) a od té doby mu haraší, ale údajně není nebezpečný.“³⁵

A5 Červená ruka

„Pověst o Červený ruce má víc verzí, ale vesměs jde o to že: ... Kdysi jednomu pytlákovi v Jizerkách usekli neprávem ruku za pytláčení a ta ruka dodneška straší po Jizerkách a mstí se na nevinnejch – nejlépe samozřejmě trempech. K tomu trochu fantazie, pár světelných efektů ve tmě baterkou a několik kamarádek jsme takhle přivedli na hranici infarktu, když jsme je v noci vzbudili nasvícenou rukou u hlavy...“³⁶

A6 Brdský hejkal

V brdských lesích žije chlap, který se tam skrývá, protože má od ohně znetvořený obličej. Údajně jde o syna hajného, který havaroval ve škodovce, a ta se po nárazu vzňala. Od té doby žije v lesích a obstarává si tam potravu, je silný a bije toho, kdo mu odpoví na jeho „Hej, hej, hej!“, což se poprvé stalo právě trampům u ohně. Později za jiným trampem např. několik kilometrů šel a hejkal na něj, ale ten neodpovídal a hejkal ho nakonec nechal být.³⁷

Pozn.: Pověst byla vypravěčem poprvé vyslechnuta v roce 1988 u České Lípy. Srovnává ji se starou podbrdskou krajeovou pověstí o Hejkálkovi, který měl rovněž znetvořenou (kozí) hlavu.³⁸

A7 Kleštič

„Kluci něco taky povídali o tzv. “Kleštiči“, měl to být hodně vysoký jako člověk s klepetama místo rukou. Měl ho objevit náhodou na fotce někdo. No nevím.“³⁹

³⁴ WWW1: ID Iggy, 09. 10. 2008.

³⁵ Respondent č. 1.

³⁶ WWW1: ID Teta Slimák, 9. 12. 2009.

³⁷ Respondent č. 2.

³⁸ DAŇKOVSKÁ, D.: *Lidové pověsti*. In: Cílek, V. a kol: Střední Brdy. Příbram 2005, s. 288.

³⁹ WWW1: ID Duch, 22. 2. 2009.

A8 Hagen

Hagen je fantom lomů Amerika, nejčastěji bývá označován za německého vojáka nebo jeho ducha, který se pohybuje ve štolách a škodí jejich návštěvníkům – zabíjí je (škrtí strunou, věší, podřezává, zapaluje srub s trampy, způsobuje záhadná zmizení osob v podzemí, závaly a smrtelné pády aj.), krade jim věci nebo je jinak nepřímo ohrožuje. V podzemí mimo jiné visí gong/kolejnice, kdo na ni zazvoní, pro toho si Hagen přijde. Méně často vystupuje i jako dobrý duch Amerik, který chrání zdejší trampy před úředním postihem.⁴⁰ Pověsti vznikaly v tramském prostředí, postupně se však rozšířily i mimo něj, kodifikaci jednotlivých příběhů výrazně napomohla beletrizace z pera L. Lahody.⁴¹

A9 Bílej

„Pak se tam vyskytuje přízrak nebo strašidlo, kterému se říká Bílej. Je to údajně shluk mírně svítící mlhy asi 3 x 3 m, kterej se pohybuje po hladině řeky nezávisle na větru a mění směr.

Tady mám dvě skoro přímý zkušenosti. Jako malej sem jezdil s tatkem na Zlatou potkovu a Potlach a jednou v noci příběhly podél řeky dvě vyděšený ženský, že je ten přízrak pronásledoval a pohyboval se i mimo řeku. O asi patnáct let později sme s kamošama spali na jedné otevřené boudě. Umírajda se jí říkalo, a potkali tam dva starší trempíky. Pojedli sme a jeden z nich si šel dolů k řece umejt ešák. Najednou rána, hlomoz, křik a doběhl celej docela vyděšeněj, že vyděl Bílýho, kterej ho začal pronásledovat. Vystřelil po něm z perkusáku a utek do kopce k boudě. Když sem se tam šel podívat, nic tam nebylo... co si o tom myslet nevím.“⁴²

Pozn.: Vztahuje se k povodí Oslavky.

B – TAJEMNÉ JEVY A MÍSTA**B1 Edův most**

„A tak se od těch dob u táboráků začalo vyprávět, že na mostě straší a obcházejí ho duše mrtvých.“⁴³

„... u táborových ohňů začaly vznikat pověsti: o mrtvém vlaku, o „Desítce“, a hlavně o místě mrtvých – ‘Edově mostu’.“⁴⁴

40 WWW10.

41 Text vyšel mnohokrát s drobnými spíše formálními obměnami na různých místech, možno uvést např. LAHODA, L.: *Pověsti Ameriky*. S.l. 1999² nebo LAHODA, L.: *Pověsti Ameriky*. Tramp XIII, 1996, č.11, s.15–18; K jednotlivým variacím, jejichž plný výčet přesahuje možnosti tohoto soupisu, a folkloru spjatému s lomy Amerika obecně, viz podrobněji POHUNEK, J.: *Lomy Amerika – Etnografie Země nikoho*. Rukopis. Postupová práce. Ústav etnologie FF UK. Praha 2006, dále též JANEČEK, P.: *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy...*, s. 57–63 a LUFFER, J.: c. d., s. 223–224, 228.

42 Respondent č. 7

43 WWW3a.

44 WWW4.

Strojvůdce motoráku tamtéž je o několik let později varován z kabiny jiné lokomotivy jejím strojvůdcem, aby jel pomalu. Motorák díky tomu narazí do spadlého stromu pomaleji a nedojde k vážné nehodě. Ukáže se, že šlo o lokomotivu z havárie u Spálova, která už neexistuje.⁴⁵

Pozn.: Vztahuje se k mostu přes Kamenici u Spálova, kde došlo v srpnu 1990 k železničnímu neštěstí. *Desítka* je skutečná lokomotiva, která se srážky vlaků účastnila a dále byla provozována. Lidový název mostu je odvozen od jména strojvůdce, který zde zahynul. Tato vyprávění je možné považovat současně za profesní folklor železničářů.⁴⁶

B2 Vlak 30-50 na Staré štrece

Jde o *mrtvý, bludný* vlak, který jezdí po *Staré štrece*, zaniklé trase trati Příbyslav – Sázava u Žďáru n. S. V odkazovaném textu je využit jako motiv pro zkoušku odvahy skautského oddílu, členové oddílu navíc pokládají na koleje mince a ráno je najdou rozjeté.⁴⁷

B3 Duchové v Hadím údolí

*„... u nas v Hadom udoli aktivne posobi niekoľko duchov a obcas rozpravame novoprislym kamaratom rozne historky, ktore sa skutocne stali alebo sme si ich vymysleli (podla situacie...); no a ako sa dalej siria ustnym podanim, to je uz mimo nas.“*⁴⁸

B4 Brdská plechovka

*„... tramp, který uslyší cinknutí plechovky o kámen (aniž by tento zvuk slyšel někdo další), do roka zemře.“*⁴⁹

Ten, kdo uslyší cinknutí, se nedožije rána, musí jít o člověka, který jde poslední ve větší skupině.⁵⁰

Pozn.: Má se stávat na Brdech.

45 WWW3c.

46 WWW3a, b, c. Reprezentativní sbírkou takovýchto vyprávění je např. REEVY, T.: c. d., kde lze nalézt řadu analogických podání pocházejících z USA. Motiv přízračného vlaku či železničního zaměstnance, který varuje živé a připomíná dávnou nehodu, představují např. *The Headless Brakeman* (tamtéž, s. 46–47) nebo *The Ghost Train of Marshall Pass*, (tamtéž, s. 19–22). Prvek varování poskytnutého příznakem mrtvé osoby usmrcené při nehodě lze také vztahovat k některým variantám mezinárodního motivu *The Vanishing Hitchhiker* („Mizející stopař“), srov. např. BRUNVAND, J. H: c. d., s. 463–464 nebo JANEČEK, P.: *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy...*, s. 37–44.

47 WWW3b.

48 WWW1: ID Dady, 6. 12. 2008.

49 PERGELOVÁ, K.: *Trampský slang ve slovanském kontextu*. Rukopis. Postupová práce - Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK. Praha 2004.

50 WWW1: ID Jaroos, 8. 12. 2008.

B5 Odraz šerifa v lomu

„Lom Zelené sedmy – od roku 1970 to byl poslední camp tramské osady. Voda lomu má překrásnou nazelenalou barvu spjatou s pověstí, že kdo hodí do vody zelený lístek, tomu se ukáže šerif této osady.“⁵¹

Pozn.: Váže se ke konkrétní lokalitě na Domažlicku.

B6 Tajemství osady Apten-Hassa

Trampům, kteří na tuto osadu v lomu u Štěchovic jezdili, pravidelně každou sobotu ráno zhasla petrolejka, i když v ní byl petrolej. Každou sobotu večer se začalo sypat kamení ze skály nad lomem.⁵²

Pozn.: Podáváno jako zkušenost z první ruky.

B7 Nacistické dokumenty v Beskydech

Trampové, kteří jezdili za totality do Malenovic pod Lysou horou v Beskydech, prý tvrdí, že se tam potulovali lidé, kteří je terorizovali, bili a snažili se je z jejich tábořišť vypudit. Jeden z trampů přišel na to, že tam hledá StB nacistický archiv a málem za to zaplatil životem, když ho přejelo auto. Archiv měl být ukryt spolu s nespecifikovaným strojním vybavením v jeskyních, na konci války uměle zavalených. StB jej nakonec prý našla a odvezla do Prahy. Dodnes se údajně občas mezi Lukšincem a Malenovicemi ztrácejí houbaři a turisté, kteří si odskočili se vyčůrat. Před lety bývalý starosta Malenovic začal odkrývat staré štoly, prý aby je zpřístupnil veřejnosti. Jednoho dne záhadně zahynul při výbuchu plynu a někdo vše zase rychle zahrabal.⁵³

Pozn.: Vyprávění spíše skeptického jeskyňáře, částečně převzaté z tramského prostředí.

B8 Přepis mrtvých

Někde na Křivoklátsku je přepis, nepříliš velký, říká se mu přepis mrtvých. Nějací trampové tam před osmnácti lety našli rozložené tramské ležení, věci dvou lidí, jakoby dívčí – celty, batohy, vaření, všechno. Chyběly jenom peníze a osobní doklady. Bylo to v době, kdy se na Plzeňsku ztratily dvě stopačky. Možná se to mělo tenkrát nahlásit. Každopádně ty věci tam pak byly dál, jen ubývaly, jak si je lidi odnášeli.⁵⁴

Pozn.: Podáváno jako zcela pravdivá historie coby kontrast k ostatním pověstem.

B9 Osada Otroci vzpomínek

Zpod převisu na tomto brdském pietním místě prý podle tramských vyprávění vycházela jakási postava.⁵⁵

51 WWW2a.

52 WWW5.

53 WWW6.

54 Respondent č. 2

55 RNDr. Václav Cílek, ústní sdělení. 6.12. 2006.

K místu se váže několik blíže nespecifikovaných strašidelných příběhů.⁵⁶

Pozn.: Jde o trampský kemp v bývalém křemencovém lůmku na Brdech, kde je ro-zestavěna celá řada křížů na památku zemřelých trampů.

B10 Koňská noha na Padrti

„Kousek od Padrtě zase straší pověstná koňská noha, hrající na housle (dost mi to nejde do hlavy z hlediska technického provedení).“⁵⁷

Pozn.: Jde o starou kraiovou pověst.⁵⁸

B11 Oběšenec na Ronově

„Podle starých trampských pověstí se o úplňku zjevuje v troskách věže oběšenec, a to přímo nad místem, kde se většinou spí. Podrobnější popis oběšence není znám...“⁵⁹

Pozn.: Vztahuje se k hradu Ronov u Blíževedel.

B12 Mrtví na Pírku

„Na pískovcích má zase každý srub alespoň jednu mrtvolu – v lepším případě dvě, podle osvědčeného schématu „kluk s holkou byli na srubu, jeden z nich sklouznul a zabil se, druhý za nim skočil ze zoufalství a teď bloudí během bezměsíčných nocí a ukusují pocestným hlavy“ – ta pointa se samozřejmě liší podle míry krvelačnosti a fantazie vypravěčovy.“⁶⁰

Pozn.: Vztahováno ke srubu Pírko na Českolipsku, má se ale vyskytovat i na jiných místech.

B13 Mrtví na Oslavce

„Tak ju, netuším, jestli znáš Oslavku, ale pro brnňáky vandráccká Mekka [...] No, a protože sou tam skály jak prase a mezi nima boudy, tak tam občas někdo name-tenej, kdo de z hospody na flek, zahučí a zaklepe bačkorama a hned se říká, že je to divný, protože cestu dobře znal, chodil tama už léta... takovejch pomníčků je tam habaděj...“

Koluje tam historka o dvou kamarádech, co šli s partiou z hospody, zapovídali se a zpozдили, ostatní zatím došli na flek, uvařili, najedli se a šli spát, o těch dvou před-pokládali, že si ustlali někde po cestě a dojdou ráno. V noci se jeden vzbudil a viděl, jak ten jeden z opozdílů hledá něco v jeho batohu, ale hned zas usnul. Ráno kluci nešli, tak jim vyrazili naproti. Našli je oběšený na laně, který vytáhl z batohu toho

56 DAŇKOVSKÁ, D.: c. d., s. 285.

57 WWW1: ID Kameňák, 7. 12. 2008.

58 Srov. DAŇKOVSKÁ, D.: c. d., s. 289.

59 TONY: Ronov. Vitamín Kř! Trampský časopis pro všechny pískomily. 2009, č. 1, s. 10.

60 WWW1: ID Kameňák, 7. 12. 2008.

spícího... nikdy se to samozřejmě neobjasnilo... co je na tom pravdy netuším, ale je to oblíbená historka. ⁶¹

B16 Koně na Sedleckém hradě

„No a ještě k oslavce, občas někdo vipraví jak ho na Sedleckým hradu vzbudil dusot koní.“ ⁶²

C – JEDNORÁZOVÁ SETKÁNÍ S TAJEMNEM

C1 Noční návštěva na Apten-Hasse

Trampská osada přespávala ve svém srubu, venku vydatně pršelo. Šerif se vzbudil, že se mu zdálo, že někdo buší na dveře. V tu ránu někdo skutečně zabušil, tak otevřeli a venku stály dvě postavy v podivných hábitech s kapucemi na hlavě, nebylo jim dobře vidět do obličeje. První z postav promluvila, že je jich osm cyklistů a hledají, kde přespát, tak jim trampové doporučili přístřešky a dovolili využít osadní stavby. Jeden z trampů se hned nato vydal ven dát cyklistům další instrukce, ale ti najednou nikde nebyli. Okolní terén je přitom v noci dosti neschůdný a ráno navíc byly vidět stopy trampů, ale už ne cyklistů. ⁶³

Pozn.: Vztahuje se k existující osadě Apten-Hassa u Štěchovic. Podáváno jako tajemný zážitek z první ruky.

C2 Varování před závalem na Apten-Hasse

Na osadě Apten-Hassa je stará štola s vertikálním hloubením, do jejíž horizontální části se chodí k louži pro pitnou vodu. Pisatel se tam jednou s kamarádem vydal a slyšeli z hloubení zvuk podobný cinkání hrnečků. Vyběhli ven a týden nato se ve štole udělal zával. ⁶⁴

Pozn.: Vztahuje se ke konkrétní lokalitě, podáváno jako zážitek z první ruky.

C3 Černé vrány v Supím lomu

Tramp v lomu pro pobavení mučil vraní mládě, to zemřelo. Ráno ho spálil a najednou se zatáhlo a objevilo se mnoho černých vran, ostatní trampové propadli panice a schovali se do štoly. Až na jednoho a ten už se nikdy nevrátil. ⁶⁵

Pozn.: Vztahuje se k lomům Amerika.

⁶¹ Respondent č. 7.

⁶² Respondent č. 7.

⁶³ WWW5.

⁶⁴ WWW5.

⁶⁵ WWW1: ID medved, 11. 10. 2008.

C4 Zmizeli na Bobřím potoce

Na místě u dvou výrazných kamenů se říkalo, že jsou tam schody do pekla. Skupinka hlučně se chovajících trampů je jednou začala rozebírat na stavbu srubu, a když došli k posledním kamenům, zvedla se bílá mlha a od té doby je nikdo nikdy neviděl.⁶⁶
Pozn.: Vztahuje se zřejmě k Peklu u České Lípy.

C5 Strašení na srubu Panda

Kdesi ve Středních Brdech ve vojenském prostoru se nachází trampský srub jménem Panda. Před časem tam jeli dva konkrétní lidé z party, která se o něj stará, zatopili a šli spát. Jeden z nich se v noci probudil a všiml si, že někdo, tmavá postava v kápi, hrabe pohrabáčem v krbu. Když se na ni podíval, otočila se a místo obličeje měla mlhu. Dál neví, co se dělo, ale ráno, když se zase vzbudil, chtěl o tom říct kamarádovi, a než to stačil popsat, kamarád povídá: „*Tys to viděl taky?*!“
 Později tam jel zase jiný člen party se svou slečnou a v noci slyšeli, jako by na ně ti dva výše uvedení kamarádi zvenku volali. Otevřeli dveře a koukali ven, ale nikde nikdo nebyl.⁶⁷

Pozn.: Podáváno jako pravdivá historka, která se přihodila konkrétním jmenovaným osobám. První část byla stručněji (kratší vyprávění, bez osobní znalosti popisovaných osob a místa), ale bez věcných variací vyslechnuta i samostatně od respondenta č. 6, který ji měl od respondenta č. 2.

C6 Světlo v soutěsce

Čeští trampové byli na vandru v Rumunsku, v noci spali na svahu nad soutěskou a viděli, jak se po její protější straně rychle pohybuje jasné světlo. Přitom tam ale žádná schůdná cesta nebyla.⁶⁸

Pozn.: Podáváno jako příhoda, která se stala společnému známému.

C7 Černý pes na Brdech

Na Brdech někde u Studeného má strašit černý pes s ohnivýma očima. Kamarád tvrdí, že ho skutečně jednou, když šel sám přes hřeben, potkal.⁶⁹

Pozn.: Podáváno jako příhoda, která se stala společnému známému.

C8 Víla léčí zuby

Vypravěč byl na vandru u Pustého zámku u Zakšína a rozbolely ho zuby. Nemohl spát, a tak obcházel ranním lesem a nakonec ho napadlo zajít „*hodit něký slovo, třeba se někdo přimluví*“ ke křížku u studánky. Najednou tam potkal dívku v čer-

⁶⁶ WWW2b.

⁶⁷ Respondent č. 2.

⁶⁸ Respondent č. 2.

⁶⁹ Respondent č. 2.

vené bundě, která se ho sama zeptala, zdali ho nebolí zuby, a darovala mu plátíčko Alnagonu. Sehnul se ke studánce, zapil pilulku, a když ji chtěl poděkovat, už tam najednou nebyla. To plátíčko má dodnes schované.⁷⁰

Pozn.: Osobní zážitek na pomezí memorátu, vyprávěno s odstupem, ale s romantizujícím důrazem na tajuplnost zážitku.

C9 Jezdkyně u studánky

Tramp či trampové potkali někde u Kamenného Přívozu za zvláštních okolností dlouhovlasou mlčenlivou dívku jedoucí na koni.⁷¹

Pozn.: Podáváno jako skutečná příhoda známých, na pomezí memorátu, s romantizujícím důrazem na tajuplnost zážitku.

C10 Přízrační jeleni

Vypravěč šel sám do Středních Brd, od Příkosců k loučkám pod Palcířem byla mlha a sníh. Najednou uviděl na konci loučky přeběhnout tři jeleny. Zdálo se mu na nich ale něco divného. Když došel na to místo, nebyly tam žádné stopy.⁷²

C11 Prošel zamčenými dveřmi

„Letíte kamarád vypráví s oblibou historku, jak tam slavili naročky v zimě (u Mňouků na boudě) a přišel tam pokecat nějaký cizí chlap. Pak odešel, a když šla po něm kamoška ven na záchod, zjistila že sou dveře zevnitř na zástrčku... samozřejmě hysterák a všichni náramně rychle vystrízlivěli... no ale na rovinu, když sou všichni jak dekl, tak se snadno zapomene, že někdo zavřel dveře... kdo ví.“⁷³

Pozn.: Vztahuje se k povodí Oslavky.

C12 Světlo na Vousevce

„Nebo mi kamarádi popisovali jak spali na vousovce (další otevřené srub) a najednou z venku všema škvírami dovnitř začlo pronikat intenzivní světlo, a psi měli strach... ale zase, nedaleko je vojenský letiště a taková lodní světlice na osvětlování bojiště která když se odpaluje má skoro metr na vejšku a padák má jak brzdicí od letadla, a hoří v ní magnézium... sám sem takovou kdysi na silvestra odpálil a světla bylo jak ve dne.“⁷⁴

Pozn.: Vztahuje se k povodí Oslavky.

⁷⁰ Respondent č. 2.

⁷¹ Respondent č. 2; WWW1: ID Tony A, 08. 12. 2008.

⁷² Respondent č. 2.

⁷³ Respondent č. 7.

⁷⁴ Respondent č. 7.

D – HISTORICKÁ PODÁNÍ O TRAMPSKÝCH MÍSTECH

D1 Zakopávaná kronika

Kdysi dávno jezdívala na Klokočské skály parta skautů-roverů. Psali si kroniku a vždy ji zakopávali v jedné jeskyni. Na první stránce měla vzkaz: „Ty, jenž jsi mne vykopal, zahrab mne o pár dílů hlouběji,“ a tak bylo čím dál tím náročnější ji vykopat.⁷⁵

Pozn.: Patrně jde o existující místo, obdobných může být více.⁷⁶

D2 Kemp s průlezem

„... na Klokočkách prej existoval i kemp spojenej průlezem zkrz skálu s druhým kempem. Průlez byl tak užkej že silnější jedinci byly zpět potupně taženi zpět za strašlivého řevu a odřených uší. A to je pravda. Jenom díky vochránářům se z toho stala pověst – ten kemp totiž existoval.“⁷⁷

Pozn.: Skutečně jde o existující lokalitu.⁷⁸

D3 Malé indiánské pohřebiště

„... kdysi kdesi – bylo nebylo – Malé Indiánské pohřebiště. Když tremp sebral zbytek obvahy a za temné noci po skalní římse vlezl do jisté jeskynky – a do drážky ve stěně vložil kuličku – místo jejího dopadu ukázalo šipku mířící na stěnu – no a dál už je to jej a jen pověst.“⁷⁹

Pozn.: Vztahuje ke konkrétní lokalitě v Českém ráji.⁸⁰

D4 Zkratka tajnou chodbou

„Na potlachu jedné osady měli zvláštní soutěž – dva běžci v noci vyběhli pro určitou věc ke jedné boudě asi dva kiláky vod osady. A vždy vítězila poořadající osada, neb neznámo jak – její běžez v noci prošel zkrz horu a cestu si tak zkrátil. A tak je tu pověst o tajné chodbě vedoucí zkrz kopec. Tak nějak sem to kdysi slyšel.“⁸¹

Pozn.: Další variantu vyprávění o takové soutěži vyslechl autor článku před několika léty z dnes již nedohledatelného zdroje a vztahovala se přímo ke konkrétní lokalitě na Kralovicku, kde je skutečně možné zkrátit si cestu údolím štolou po těžbě kyzových břidelic.

75 WWW1: ID indi, 12. 10. 2008.

76 WWW1: ID elvira, 13. 10. 2008; WWW1: ID indi 13. 10. 2008.

77 WWW1: ID indi, 12. 10. 2008.

78 WWW1: ID Lišák, 12. 10. 2008.

79 WWW1: ID indi, 12. 10. 2008.

80 WWW1: ID Lišák, 12. 10. 2008.

81 WWW1: ID indi, 12. 10. 2008.

D5 Vlhošť a dost

Vypravěč jezdil na Roverky na srub s partou, která si říkala Kodiaci. Vždycky, když tam byli, koukali na vrch Vlhošť a říkali si, že tam jednou musí jít, ale zároveň měli takovou pověst, že pokud se tam někdy vydají, stane se, že to bude jejich poslední návštěva Roverek. Což se jim splnilo.⁸²

Pozn.: Roverky je trampské označení skalnaté oblasti mezi Blíževedly a Zakšínem.

E – HUMORNÉ PŘÍBĚHY**E1 Brdští panterí**

Někdy po válce nebo v padesátých letech se na nádraží v Dobříši omylem ocitl zapomenutý vagón s černými pantery, kteří byli převáženi z jedné zoo do druhé. Zvířata dostala hlad, vydávala všelijaké zvuky a nádražáci se nakonec odhodlali vagón otevřít. V tu chvíli panterí vyběhli ven a zmizeli v brdských lesích. Nějakou dobu o nich nikdo neslyšel, ale na přelomu šedesátých a sedmdesátých let se v Brdech začala objevovat divná zvířata podobná panterům, která měla létat nebo sát krev. Patrně vznikla tak, že se uprchlí panterí měli zkřížit s netopýry, sovami, dešťovkami či jinými nebezpečnými zvířaty. Každopádně chodí v noci, obcházejí trampská, skautská a jiná tábořiště a sají krev. Někteří tvrdí, že velocipedovou hustilkou.⁸³

Pozn.: Údajně vyslechnuto před třiceti lety na tábořišti někde u Voznice. Komický efekt v příběhu dodával jednak přechod do absurda na konci, jednak přehnaně seriózní způsob vyprávění.

E2 Krb se strašlivým tahem

Dva kamarádi stavěli, snad někde mezi Měchenicemi a Bojovem, srub s velkým krbem. Na krbu si dali záležet a měl takový tah, že když v něm zatopili, tak je to *vcuclo* i s celým srubem. Krb dosud stojí a může *vcucnout* toho, kdo se k němu příliš přiblíží. *Vcucnutí* lidé podle jedné varianty mizí, podle druhé dopadnou o velký kus dál do roští. Krb se pozná podle toho, že v něm i za bezvětří hvízdá vítr.⁸⁴

Pozn.: Pisatel uvádí, že příběh několikrát slyšel u ohně nebo snad někde i četl.

E3 O duchu traktoristy Pavlušijaka

Na říčce Javornici u Chříče působil polský vystěhovalec a později traktorista Pavlušijak. Jednu dobu dělal i předsedu družstva, ale pak ho závistivý nový předseda poslal pracovat do údolí, které je bahnité samo o sobě a navíc bylo záměrně rozbahněno trampy. Pavlušijak tu měl vyprostit vůz se senem, zařadil na traktoru zpátečku a sám čekal u vozu a držel oj. Pak ale uklouzl a traktor ho na oj nabodl. Jeho

⁸² Respondent č. 5.

⁸³ Respondent č. 3.

⁸⁴ WWW1: ID Lahvák, 24. 11. 2008.

tělo zmizelo a od té doby v okolí i s traktorem straší, děsí trampy rachotem zpátečky a je možné, že může i chtít pomoci připojit oj na traktor.⁸⁵

Pozn.: Krátký, humorně laděný článek. Údajně jde o autorský text převzatý neautorizovaně redakcí časopisu Tramp odjinud.⁸⁶

E4 Štěchovický poklad na Brdu

Respondent byl v roce 2007 svědkem rozhovoru, kdy dva trampové u ohně usoudili, že na nedalekém kopci Brdo, který hlídá ochranka, kde jezdí nákladní auta a kde se pracuje i v noci, někdo hledá Štěchovický poklad. Ve skutečnosti šlo o natáčení filmu. Rozpracováno respondentem jako krátký literární útvar s humorným vyzněním.⁸⁷

Literatura:

- ALTMAN, K.: *Jak někteří trampaží*. In: Pospíšilová, J. (Ed.): *Rajče na útěku*. Kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami. Brno 2003, s. 257–285.
- BRUNVAND, J. H.: *Encyclopedia of Urban Legends*. Santa Barbara 2001.
- BRUTUS, J. B.: *Mrtvý pantograf*. Krasová depese 1/1994, s. 37–38.
- ČAPEK, R.: *Noc a vítr*. In: XXXIII. Trapsavec 2007. Sborník tramské literární soutěže. Praha 2007, s. 17–18.
- DAŇKOVSKÁ, D.: *Lidové pověsti*. In: Cílek, V. a kol.: *Střední Brdy*. Příbram 2005, s. 273–294.
- FRÍČ, J. B.: *Hagen*. In: Spurná, I. a kol. (Eds.): *Trapsavec – almanach 25. ročníků tramské literární soutěže*. Praha 2001, s. 21.
- HLÔŠKOVÁ, H.: *Moderné povesti – k doterajším výsledkom ich štúdia v zahraničnej folkloristike*. Slovenský národopis 49, 2001, č. 2, s. 174–184.
- HURIKÁN, B.: *Dějiny trampingu*. Praha 1990.
- JANEČEK, P.: *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy. Současné pověsti a fámy v České republice*. Praha 2006.
- JANEČEK, P.: *Současné pověsti a jejich výzkum v moderní folkloristice*. Český lid 94, 2007, č. 3, s. 305–322.
- JANEČEK, P.: *Černá sanitka – druhá žeň*. Praha 2007.
- KROTI, K. – FRYHAUF, M. – DEZORT, M.: *110. výročí zahájení těžby. Lomy Mořina. 1891–2001*. S.l. 2001.
- KRŠKO, J.: *Meziválečný tramping na Rakovnicku*. Rakovník 2008.

85 *Staré pověsti overlandské – O duchu traktoristy Pavlušijaka*. Tramp XII, 1995, č.1, s. 17.

86 Respondent č. 2.

87 Respondent č. 6.

- LAHODA, L.: *Pověsti Ameriky*. Tramp XIII, 1996, č.11, s. 15–18.
- LAHODA, L.: *Pověsti Ameriky*. S.l. 1999².
- LUFFER, J.: *Katalog pověstí Berounska a Hořovicka*. Minulostí Berounska. Sborník státního okresního archivu v Berouně 6, 2003, s. 199–264.
- MECHLING, J.: *Children's folklore in residential institutions. Summer camps, boarding schools, hospitals and custodial facilities*. In: Sutton-Smith, B. – Mechling, J. – Johnson, T. V. – McMahon, F. R. (Eds.): *Children's Folklore – A Source Book*. Logan 1999, s. 273–291.
- POHUNEK, J.: *Lomy Amerika – Etnografie Země nikoho*. Český kras XXXIII, 2007, s. 44–55.
- REEVY, T.: *Ghost Train! American Railroad Ghost Legends*. Lynchburg 1998.
- SCHNEIDER, I.: „*Contemporary legends*“ medzi mýtom a realitou. Slovenský národopis 49, 2001, č. 2, s. 163–172.
- Staré pověsti overlandské – O duchu traktoristy Pavlušijaka*. Tramp XII, 1995, č. 1, s. 17.
- ŠRÁMKOVÁ, M.: *Výprávění ve městě jako specifický druh narace*. Národopisná revue 12, 2002, č. 4, 195–202.
- TONY: *Ronov*. Vitamín Kř! Trampský časopis pro všechny pískomily. 2009, č.1, s. 10–11.
- TUCKER, E.: *Tales and legends*, In: Sutton-Smith, B. – Mechling, J. – Johnson, T. V. – McMahon, F. R. (Eds.): *Children's Folklore – A Source Book*. Logan 1999, s. 193–211.
- WAIC, M. – KÖSSL, J.: *Český tramping 1918–1945*. Praha – Liberec 1992.

Rukopisy:

- KUČEROVÁ, B.: *Tramping po roce 1945*. Rukopis. Diplomová práce. Katedra kinantropologie a humanitních věd FTVS UK. Praha 1997.
- PERGELOVÁ, K.: *Trampský slang ve slovanském kontextu*. Rukopis. Postupová práce - Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK. Praha 2004.
- POHUNEK, J.: *Lomy Amerika – Etnografie Země nikoho*. Rukopis. Postupová práce – Ústav etnologie FF UK. Praha 2006.

Respondenti:

- Respondent č. 1: *Kameňák* (T. K., tramp, Praha, třicátník). Osobní a e-mailová komunikace.
- Respondent č. 2: *Tony* (M. A., tramp – členy trampského vydavatelského sdružení, třicátník). Osobní a e-mailová komunikace.
- Respondent č. 3: *Šnek* (M. H., farář a bývalý vedoucí dětského oddílu, nar. 1968). Osobní komunikace.

- Respondent č.4: *Potkan* (Z. M., speleolog, třicátník). Osobní komunikace v letech 2003–2004.
- Respondent č. 5: *Havran* (P. B., bývalý tramp a skautský vedoucí, muzejní produkční, padesátník). Osobní komunikace.
- Respondent č. 6: *Višňák* (tramp, stavař, 28 let). Osobní a různé formy elektronické komunikace.
- Respondent č. 7: *Sroub* (tramp, bližší údaje neposkytnuty). Komunikace přes osobní zprávy na www.nyx.cz.

Zdroje primárně publikované na internetu:⁸⁸

- WWW1: *On The Roads – Diskuze: Staré pověsti tramské*.
<http://www.ontheroads.net/services/chatbox/chatbox.php?action=read&id=9023>
 Včetně navazujících stránek – stránka je dynamicky generována a podrobnější odkazy se mohou měnit.
- WWW2a: *Medvěďův tramský blog: T.O.Zelená sedma*. <http://spierr.sblog.cz/2007/05/24/314>
- WWW2b: *Medvěďův tramský blog: Peklo – pokračování...* <http://spierr.sblog.cz/2006/12/>
- WWW3a: Šíla, M.: *Příběhy staré trati – Edův most*. <http://home.tiscali.cz:8080/desitka/edmos.htm>
- WWW3b: Šíla, M.: *Příběhy staré trati – Vlak 30-50*. <http://home.tiscali.cz:8080/desitka/vlak3050.htm>
- WWW3c: Šíla, M.: *Příběhy staré trati – Trať se ztrácí ve tmě*. <http://home.tiscali.cz:8080/desitka/vetme.htm>
- WWW4: Šíla, M.: *Jizerské hory: Příběhy z hor – Na to nazapomenu: Edův most*.
http://krkonose.krnap.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7705&Itemid=4
- WWW5: *Šakalův blog: Tajemství osady APTEN-HASSA*. <http://jackal003.sblog.cz/2007/03/>
- WWW6: *Okoun.cz: klub Trať se ztrácí ve tmě...* http://www.okoun.cz/boards/trat_se_ztraci_ve_tme...?f=20080311-100540
- WWW7a: Kaifoš, D.: *Nové pověsti Ameriky – Rolnička*. <http://www.hornictvi.info/cteni/amerika2/4.htm>
- WWW7b: Kaifoš, D.: *Nové pověsti Ameriky – Tebe vzývám, skalín duchu*. <http://www.hornictvi.info/cteni/amerika2/6.htm>

⁸⁸ Internetové zdroje ověřeny k 28. 2. 2009, archivovány autorem. V případě, kdy je adresa stránky proměnlivá (zejm. u diskuzí na dynamických stránkách), jsou v seznamu pramenů či poznámkách uvedeny další upřesňující informace, obvykle ID, pod kterým autor příspěvku text vložil, a datum.

WWW8: [nyx] diskuze - Českosaské Švýcarsko (*Zadní země*) nejdivočejší kout v cz.
<http://www.nyx.cz/index.php?l=topic;id=13875>

Dynamicky generovaná diskuze, přístup podmíněn registrací, relevantní příspěvky mezi 1. 2. a 25. 2. 2009. Popisovaná událost potvrzena i existencí památníku na místě vraždy.

WWW9: (zkratka) -ma- 1999: *Pohřešovaný tramp z Postoloprta zřejmě našel smrt na Českolipsku*. In: Lounský a žatecký Press, 18. února 1999, s. 1.

http://www.arsys.cz/press/pdf99/Press_07_99.pdf

WWW10: *Trempoviny – malé ilegální noviny pro velké trempy*. č. 28/1995. Samizdat. <http://solcboys.sweb.cz/Tremp/staracisla/trem28.htm>

WWW11: Kaifoš, D.: *Nové pověsti Ameriky*. <http://www.hornictvi.info/cteni/amerika2/amerika2.htm> <http://www.hornictvi.info/cteni/amerika2/6.htm>

Abstract

Specific Features of Campfire Legend

Czech “tramping” is primary Czech non-political movement and in the same time a pastime which came into existence at the beginning of the 20th century. It interconnected a stay in the countryside with romanticizing inspiration with American Wild West. Emphasis was placed on personal freedom and small amount of organization. It is also characterized by specific literary, musical and graphic production. This paper attempts to analyze specific features of current campfire legends as a part of modern folk literature. It is based on material collected during a short survey. It seems that narration appearing in “tramping” environment has heavy though not absolute motivic relation to some more general types of narration of the youth such as the campfire legends and motifs related to legend tripping. However, they are spread in the ways characteristic for the youth by people who are much older. There is also a strong connection to the places visited by “tramps”. The existence of the legends is reflected within the movement. The stories can be turned into literature, parodied, or intentionally newly created as folklorism.

Key words:

“Tramping” – Modern Legend – Youth – Research – Czech Republic